INGLIZ TILI O'QITISHDA TANQIDIY FIKRLASH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK TAMOYILLARI

Astanakulov Ulugbek Khusanovich
EFL Teacher, National University of Uzbekistan Faculty of Foreign Philology
ulugbekastanakulov805@gmail.com

Qabul qilindi: 12.12.2025
Ko'rib chiqildi: 12.12.2025
Tasdiqlandi: 13.12.2025

Kalit so'zlar:
tanqidiy fikrlash, chet tili o'qitish, metodologik tamoyillar, o'quvchi markazli yondashuv, kommunikativ kompetensiya, reflektiv baholash, til ko'nikmalari

Annotatsiya. Ushbu maqolada chet tilini o'qitishda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan metodologik tamoyillarning roli va ahamiyati o'rganiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalarning savol berish, gipotezalarni shakllantirish, taqqoslash va xulosalar chiqarish kabi ko'nikmalari tilni tushunishni sezilarli darajada yaxshilaydi. Tanqidiy fikrlash, shuningdek, til o'rganuvchilarning kommunikativ kompetensiyasi va o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Maqolada zamonaviy ta'limda tanqidiy fikrlashning roli, talabaga yo'naltirilgan usullarning samaradorligi, guruh faoliyati, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro ta'sir va pedagogik adabiyotlarga asoslangan refleksiv baholash tahlil qilinadi.

Kirish. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan metodologik tamoyillar chet tili o'qitish jarayonida talabalarni mustaqil fikrlashga, dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilishga va ijodiy yechimlarni izlashga undaydi.

Til o'rganishda tanqidiy fikrlash bo'yicha ko'pgina manbalarda, tanqidiy fikrlash o'quvchilarning yangi tilni o'zlashtirish jarayonida ma'lumotlarni tahlil qilish, baholash va sintez qilish qobiliyatini anglatishi ta'kidlanadi. Oddiy qilib aytganda, bu til o'rganishda yordam beruvchi asosiy mahoratlardan biri hisoblanadi. Tanqidiy fikrlash samarali muloqot qilish va madaniy farqlarni tushunish uchun zarurdir, chunki u o'quvchilarni ma'lumotlarni faqat eslab qolishga tayanmasdan, til bilan chuqur shug'ullanishga undaydi. Professor, doktor Alek M fikricha, "Til o'rganish, agar u tanqidiy fikrlash ko'nikmasi bilan birga rivojlantirilsa, u o'zining to'liq imkoniyatlarini ochib beradi".[1]

Til o'rganishda vazifaga tanqidiy fikrlash ko'nikmalari bilan yondashgan o'quvchilarda; savol tuzish, taxminlar qilish va to'g'ri xulosa chiqarish orqali tilni chuqurroq anglashi, tilning mohiyati vazifasini ancha tez o'zlashtirishi kuzatildi. Misol uchun, kuchli tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega bo'lgan o'quvchi

[1] Alek M. The Vital Role of Critical Thinking in Language Learning: Unlocking its Potential

o'rganayotgan yangi tilni o'z ona tilisi bilan solishtirishi va taqqoslashi mumkin.

Grammatika, lug'at va jumla tuzilishidagi o'xshashlik va farqlarni tahlil qilib, ular qoliplarni aniqlashlari, til mexanikasi haqidagi tushunchalarini kuchaytirishlari va til bilimlarini oshirishlari mumkin. Bundan tashqari, til o'rganishda tanqidiy fikrlash muammolarni hal qilish va samarali muloqot qilish uchun juda muhimdir. Murakkab matnlarni tushunish yoki fikrlarni aniq ifodalashda qiyinchiliklarga duch kelganda, tanqidiy fikrlash qobiliyatlaridan foydalanadigan o'quvchilar muammoni dekonstruksiya qilishlari, uni turli nuqta nazardan baholashlari va til to'siqlarini yengib o'tish uchun strategik usullarni shakllantirishlari mumkin. Ushbu tahliliy yondashuv nafaqat tilni bilish darajasini oshiradi, balki tildan foydalanishda moslashuvchanlik va ijodkorlikni rivojlantiradi.

Shuningdek, ba'zi ta'lim mutaxassislari tanqidiy fikrlash kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishda yordam berishini tan olishadi. Santos misolida, tanqidiy fikrlash til o'rganuvchilarning maqsadli tilda o'zlarini ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish uchun zarur deb ta'kidlaydi[2]. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish o'quvchilarga maqsadli tilda samarali muloqot qilish va o'zlarining maqsadli tilida ishonchli his qilish imkonini beradi. Ta'lim sohasida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining turli ta'riflari mavjud bo'lsada, tanqidiy fikrlashni faol qo'llash o'quvchilarda tilni yaxshi tushunishi, muammolarni hal qilish qobiliyatlari va kommunikatsiya ko'nikmalarida rivojlanishi va ko'proq ishonchga ega bo'lish imkoniyatini beradi. Bu esa o'quvchilarga nafaqat til o'rganishda, balki kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun ham muhim asos yaratadi.

So'nggi o'n yilliklarda tanqidiy fikrlash pedagogik nazariya va amaliyotning asosiy tushunchalaridan biriga aylandi. Song ta'kidlaganidek, u ta'lim jamoalarida, konferensiyalarda, ilmiy tadqiqotlarda va universitet siyosatlarida eng ko'p muhokama qilinadigan mavzulardan biri bo'lib qolmoqda[3]. Bezanilla va boshqalar tanqidiy fikrlash faqat muammolarni tahlil qilish va hal qilishdan iborat emas, balki muqobil variantlarni baholash va asosli qaror qabul qilishni ham o'z ichiga olishini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, u o'z-o'zini baholash, metakognitiv ong va xulosa chiqarishdan oldin reflektiv fikrlashni ham talab qiladi[4]. Ushbu tadqiqotchilar oliy ta'limda tanqidiy fikrlash barqaror jamiyatni shakllantirishda asosiy rol o'ynashini ta'kidlaydilar. Biroq, uning ahamiyati e'tirof etilganiga qaramay, faqat cheklangan miqdordagi universitetlar ushbu ko'nikmani talabalar orasida samarali rivojlantirish uchun zarur sharoitlarni yaratmoqda.

---

[2] Santos, M. Critical thinking and language learning: perspectives from academic writing. Journal of Language and Linguistic Studies, 1

[3] Song, Y. Ta'limda tanqidiy fikrlash: Tendensiyalar va kelajak yo'nalishlari. *Educational Research Review, 31*, 100348.

[4] Bezanilla, M. J., Fernández-Nogueira, D., Poblete, M., & Galindo-Domínguez, H. Oliy ta'limda tanqidiy fikrlashni o'rgatish metodologiyalari: O'qituvchilarning qarashlari. Thinking Skills and Creativity, 33, 100584.

Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish uchun ta'lim metodologiyalari an'anaviy o'qituvchi markazli yondashuvdan ko'ra, o'quvchi markazli usullarga moslashtirilishi lozim. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonining samaradorligi o'qitish metodikasiga bog'liq bo'lib, bu bilimni uzoq muddatli va real hayot sharoitlariga tatbiq etishga imkon yaratadi. Ushbu qarashni Turner va Baskerville ham qo'llab-quvvatlab, o'quvchilarning shaxsiylashtirilgan, mazmunli vazifalar va muntazam format va summativ fikr-mulohazalar bilan ta'minlanganida chuqurroq o'rganishga intilishini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, ularning tadqiqotlari guruh bo'lib ishlash, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro aloqalar va tuzilgan o'quv strategiyalari tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga katta hissa qo'shishini ko'rsatadi.[5]

Bundan tashqari, baholash usullari o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ba'zi tadqiqotchilar ta'lim jarayonida qo'llaniladigan baholash vositalari va belgilangan talablar o'quvchilarning darsga bo'lgan munosabatini va natijalarini bevosita ta'sir qilishi mumkinligini ta'kidlaydilar. Shuning uchun, ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun universitetlar faqat o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantiradigan o'qitish strategiyalarini qabul qilish bilan cheklanmay, balki tahliliy fikrlash, o'z-o'zini refleksiya qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiruvchi baholash tizimlarini ham integratsiya qilishi kerak.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alek M. The Vital Role of Critical Thinking in Language Learning: Unlocking its Potential. . (2023)
2. Bezanilla, M. J., Fernández-Nogueira, D., Poblete, M., & Galindo-Domínguez, H. Oliy ta'limda tanqidiy fikrlashni o'rgatish metodologiyalari: O'qituvchilarning qarashlari. Thinking Skills and Creativity, 33, 100584. (2019)
3. Santos, M. Critical thinking and language learning: perspectives from academic writing. Journal of Language and Linguistic Studies, 1. (2018)
4. Song, Y. Ta'limda tanqidiy fikrlash: Tendensiyalar va kelajak yo'nalishlari. Educational Research Review, 31, 100348. (2020).
5. Turner, R., & Baskerville, D. Baholashning o'quvchilarning o'rganishiga ta'siri: Adabiyotlar tahlili. Journal of Education and Learning, 2(1), 45-56. (2013)

[5] Turner, R., & Baskerville, D. Baholashning o'quvchilarning o'rganishiga ta'siri: Adabiyotlar tahlili. Journal of Education and Learning, 2(1), 45-56.